

SFI NOTAT

INKLUSIONSPANELET |||||

ET FORSKNINGSPROJEKT OM INKLUSION AF ELEVER MED
SÆRLIGE BEHOV I DEN ALMINDELIGE UNDERVISNING

STATUSNOTAT 1

Af Mikkel Lynggaard og Mette Lausten

SFI DET NATIONALE
FORSKNINGSCENTER
FOR VELFÆRD

INKLUSIONSPANELET. ET FORSKNINGSPROJEKT OM INKLUSION AF ELEVER
MED SÆRLIGE BEHOV I DEN ALMINDELIGE UNDERVISNING – STATUSNOTAT 1

Afdelingsleder: Anne-Dorthe Hestbæk
Afdelingen for Børn og familie

Layout: Hedda Bank

Fotos: Ole Bo Jensen

© 2014 SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd

SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd

Herluf Trolles Gade 11

1052 København K

Tlf. 33 48 08 00

sfi@sfi.dk

www.sfi.dk

SFI's publikationer kan frit citeres med tydelig angivelse af kilden.

SFI-notater skal danne grundlag for en faglig diskussion. SFI-notater er foreløbige resultater, og læseren bør derfor være opmærksom på, at de endelige resultater og fortolkninger fra projektet vil kunne afvige fra notatet.

BAGGRUND

Der er fra politisk side sat en ambitiøs dagsorden om omstilling til øget inklusion i folkeskolen. Omstillingen indebærer, at flere elever med særlige behov fremover skal *inkluderes* i den almindelige undervisning i folkeskolen i stedet for at modtage undervisning i segregerede undervisningstilbud, fx på en specialskole eller i en specialklasse.

De fleste kommuner og skoler har allerede påbegyndt arbejdet med øget inklusion, men befinder sig forskellige steder i omstillingsprocessen. I nogle kommuner er man stadig ved at færdiggøre arbejdet med strategierne, mens man i andre kommuner er i fuld gang med implementeringen (Baviskar m.fl., 2014). Fælles for kommunerne og skolernes arbejde med øget inklusion er dog, at deres arbejde hviler på et ret

HVAD ER INKLUSION?

Inklusion handler om barnets oplevelse af at være en værdifuld deltager i det sociale og faglige fællesskab, og det er centralt for at lære noget og for at udvikle sig. Alle børn og unge har brug for at indgå i et fællesskab med andre børn og unge samt gode relationer til lærere, pædagoger og andre professionelle på skolen.

Inklusionstankegangen betyder et perspektivskifte fra det enkelte barn til fokus på det fælles.

Kilde: Undervisningsministeriets hjemmeside, www.uvm.dk

begrænset vidensgrundlag. Der foreligger nemlig ikke særlig megen sikker viden om, hvad kommuner og skoler positivt kan gøre for at sikre en succesfuld omstilling til øget inklusion.

Et forskningsprojekt kaldet "Inklusionspanelet" forsøger imidlertid at råde bod på dette. Projektet har nemlig fokus på elevernes egen stemme og på elevernes opfattelse af den øgede inklusion i folkeskolen.

BAGGRUND FOR OMSTILLING TIL ØGET INKLUSION

Som led i opfyldelsen af den politiske målsætning om øget inklusion er specialundervisning ved en lovændring afgrænset til at være undervisning i specialskoler og specialklasser og undervisning i den almindelige undervisning, hvor eleven får støtte i mindst 9 ugentlige timer.

Elevernes behov for støtte i mindre end 9 ugentlige timer skal opfyldes inden for rammerne af den almindelige undervisning ved brug af bl.a. undervisningsdifferentiering og holddannelse og ved anvendelse af tolærerordninger og brug af undervisningsassistenter efter kommunernes nærmere bestemmelse."

Kilde: Undervisningsministeriets hjemmeside, www.uvm.dk

KOMMUNEAFTALEN MELLEM REGERINGEN OG KL

I forlængelse af lovændringen har regeringen og kommunerne fastlagt en række konkrete målsætninger for en succesfuld omstilling til øget inklusion.

De tre vigtigste målsætninger er:

- Andelen af elever, der inkluderes i den almindelige undervisning, øges. Konkret er målet, at andelen af elever i den almindelige undervisning i 2015 er forøget fra 94,4 til 96 pct. af det samlede elevtal i folkeskolen.
- Elevernes faglige resultater skal forbedres, således at andelen af elever, der får 2 eller derunder i dansk og matematik ved folkeskolens afgangsprøve i 9. klasse, skal være reduceret i 2015 og reduceret yderligere frem mod 2018.
- Elevernes trivsel skal fastholdes i takt med omstillingen til øget inklusion.

Kilde: Undervisningsministeriets hjemmeside, www.uvm.dk

INKLUSIONSPANELET

Inklusionspanelet er et forskningsprojekt om inklusion af elever med særlige behov i den almindelige undervisning. Forskningsprojektet, som er igangsat af Undervisningsministeriet, består af et "panel" af ca. 9.000 elever i 5. og 7. klasse fordelt på mere end 400 skoleklasser fra hele Danmark. Over en 3-årig periode – fra 2014 til 2016 – følger forskerne bag Inklusionspanelet elevernes skolegang tæt. Via gentagne spørgeskemaundersøgelser blandt både elever, skoleledere og lærere såvel som en række interviews og koncentrationstest blandt eleverne er projektet i stand til at belyse en række centrale spørgsmål om inklusion.

FORMÅL MED INKLUSIONSPANELET

Der er tre overordnede formål med Inklusionspanelet.

For det første skal forskningsprojektet sikre en omfattende viden om inklusion af elever

med særlige behov i almenundervisningen. Hovedformålet med projektet er at undersøge og tilvejebringe viden om elevernes egne oplevelser af inklusion – det gælder både elever med og uden særlige behov.

For det andet skal projektet undersøge effekten af to indsatser, som i andre lande har vist sig at styrke inklusionen af elever med særlige behov. Den første indsats, som skal undersøges, er et kursus til lærerne, hvor de opkvalificeres til fx at kunne håndtere udadreagerende elever og andre elever med særlige behov. Ved hjælp af data fra Inklusionspanelet undersøges det bl.a., om kurset giver lærerne kompetencer, som styrker inklusionseleverne og deres klassekammeraters trivsel og læring. Den anden indsats, som skal undersøges, er et såkaldt mestringsstrategiforløb. Hensigten med denne indsats er at give elever med særlige behov og andre elever en række redskaber til at håndtere en skoledag med mange udfordringer.

For det tredje er det et centralt formål med

projektet, at den indsamlede viden formidles videre til fagpersoner i og omkring folkeskolen. Det er således forhåbningen, at resultaterne fra projektet kan tjene til inspiration for både politikere, kommuner og skoler, som til daglig arbejder med at inkludere elever med særlige behov i almenundervisningen. Dette statusnotat udgør første skridt i en sådan formidlingsproces.

OM DETTE STATUSNOTAT

I dette statusnotat præsenteres centrale resultater fra Inklusionspanelets første spørgeskemaundersøgelse blandt ca. 9.000 elever i 5. og 7. klasse. Via spørgeskemaundersøgelsen, som blev gennemført i januar 2014, er hovedformålet med notatet at belyse elevernes egne *oplevelser* af inklusion, herunder både elever med særlige behov og deres klassekammerater.

FOKUS PÅ TRIVSEL OG DELTAGELSE

Elevernes oplevelser af inklusion belyses på to måder, idet vi både undersøger, hvordan inklusion hænger sammen med elevernes trivsel og deres deltagelse i skolen. Her kigger vi for det første på, hvordan eleverne i Inklusionspanelet *generelt* trives og deltager. I forlængelse heraf undersøger vi for det andet, hvordan *specifikke elevgrupper* trives og deltager i skolen. Konkret fokuserer vi på følgende elevgruppers skoletrivsel og deltagelsesadfærd:

- Drengene og piger
- Elever i 5. og 7. klasse
- Elever, som modtager støtte i undervisningen
- Klassekammerater til elever, som modtager støtte
- Tilbageførte elever
- Klassekammerater til tilbageførte elever.

SFI'S SPØRGESKEMA OM INKLUSION

For at afdække elevernes subjektive oplevelser af inklusion trækker vi på tre overordnede typer af spørgsmål, som alle indgår i spørgeskemaet til eleverne.

For det første anvendes spørgsmål fra den såkaldte Strengths and Difficulties Questionnaire (SDQ), som har til formål at undersøge elevernes socioemotionelle velfærd og til at måle karakteren og graden af deres eventuelle særlige behov eller vanskeligheder i relation til skolen (Goodman & Scott, 1999).

For det andet anvendes udvalgte spørgsmål fra skolernes trivselsmåling fra Dansk Center for Undervisningsmiljø (DCUM) til at afdække elevernes generelle trivsel.

For det tredje anvendes spørgsmål fra et af SFI's tidligere spørgeskemaer om inklusion, hvor et af formålene bl.a. var at undersøge elevernes subjektive følelse af inklusion (Baviskar m.fl., 2014).

Anvendelsen af spørgsmål fra eksisterende og gennemtestede spørgeskemaer medvirker til at sikre validiteten af de analyser, der gennemføres i Inklusionspanelet.

HVORDAN TRIVES ELEVERNE I SKOLEN?

Som det fremgår af kommuneaftalen mellem regeringen og KL, er det en vigtig politisk målsætning, at elevernes trivsel fastholdes i takt med omstillingen til øget inklusion. Derfor har vi i Inklusionspanelet stillet eleverne en række spørgsmål om, hvordan de trives i skolen. Dette notat fokuserer på to former for elevtrivsel, idet vi både undersøger, hvordan eleverne trives *individuel* og *kollektiv*.

Mens den individuelle trivsel – som navnet antyder – handler om elevernes egne oplevelser af, hvordan de trives i skolen, vedrører den kollektive trivsel elevernes vurdering af, hvordan eleverne i klassen trives som helhed.

SÅDAN MÅLES ELEVERNES TRIVSEL

Elevernes trivsel måles ved hjælp af en række spørgsmål, som oprindeligt indgår i Dansk Center for Undervisningsmiljø's såkaldte Trivselstermometer.

DCUM'S TRIVSELSTERMOMETER

Dansk Center for Undervisningsmiljø, DCUM, har udviklet og driver et såkaldt Trivselstermometer. Termometeret er et elektronisk spørgeskemaværktøj, som er tiltænkt undersøgelser af undervisningsmiljøet på skoler og andre uddannelsesinstitutioner. Spørgsmålene i termometeret afdækker både de fysiske, æstetiske og psykiske aspekter af undervisningsmiljøet – set med elevernes øjne.

Trivselstermometeret er gratis og kan anvendes på alle skoler og klassetrin.

Kilde: DCUM's hjemmeside,
www.dcum.dk/termometeret

Vi konstruerer et *indeks* for henholdsvis individuel og kollektiv trivsel, der er baseret på flere forskellige spørgsmålssvar, som omhandler den samme trivselsdimension. Hermed udgør de to indeks et samlet – og

mere robust – mål for den pågældende trivselsform (se de enkelte spørgsmålsformuleringer nedenfor). De to indeks måler elevernes trivsel på en skala fra "1" (lavest mulige trivsel) til "5" (højest mulige trivsel).

SPØRGSMÅL TIL MÅLING AF ELEVERNES TRIVSEL:

Individuel trivsel:

Er du glad for at gå i skole?

Svarmuligheder

1: Nej, aldrig; 2: Nej, ikke så tit; 3: Nogle gange;
4: Ja, for det meste; 5: Ja, altid

Er du glad for din klasse?

1: Nej, aldrig; 2: Nej, ikke så tit; 3: Nogle gange;
4: Ja, for det meste; 5: Ja, altid

Tænker du nogen gange på at skifte skole?

1: Ja, meget tit; 2: Ja, tit; 3: Nogle gange;
4: Nej, sjældent; 5: Nej, aldrig

Kollektiv trivsel:

Behandler I hinanden godt i klassen?

1: Nej, aldrig; 2: Nej, ikke så tit; 3: Nogle gange;
4: Ja, for det meste; 5: Ja, altid

Hvis nogen i din klasse bliver mobbet, gør de voksne så noget ved det?

1: Nej, aldrig; 2: Nej, ikke så tit; 3: Nogle gange;
4: Ja, tit; 5: Ja, altid

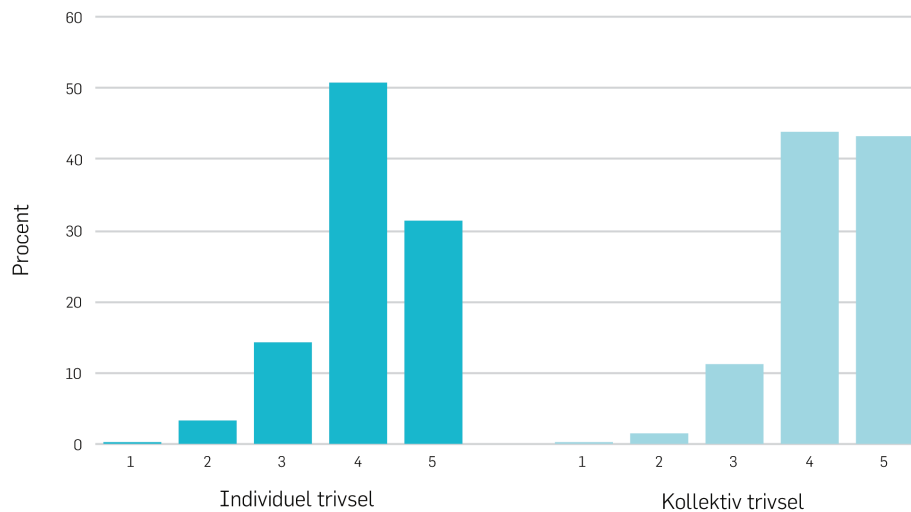
RESULTATER: ELEVERNES GENERELLE TRIVSEL I SKOLEN

Den generelle trivsel blandt eleverne i Inklusionspanelet er vist i figur 1. Af figuren fremgår det, at eleverne både individuelt og kollektivt trives godt i skolen. Langt størstedelen af eleverne har nemlig en gennemsnitlig score på enten 4 eller 5 på de to indeks – i alt 82 pct. af eleverne på indekset for individuel trivsel og 87 pct. af eleverne på indekset for kollektiv trivsel. Mens hele 43 pct. af eleverne angiver den højeste mulige score på indekset for kollektiv trivsel,

er det en lidt lavere andel (31 pct.), som placerer sig i denne kategori på indekset for individuel trivsel. Denne forskel ændrer imidlertid ikke på det generelle billede, at eleverne samlet set har den opfattelse, at de trives godt i skolen – både personligt og i klassen som helhed.

Med dette generelle resultat in mente kigger vi i næste afsnit nærmere på, hvordan det ser ud med de forskellige elevgrubbers individuelle og kollektive skoletrivsel.

Figur 1. Elevernes individuelle og kollektive trivsel. Procent.

Note: Antal besvarelser: 8.075.

Kilde: SFI's spørgeskemaundersøgelse blandt elever i 5. og 7. klasse (Inklusionspanelet).

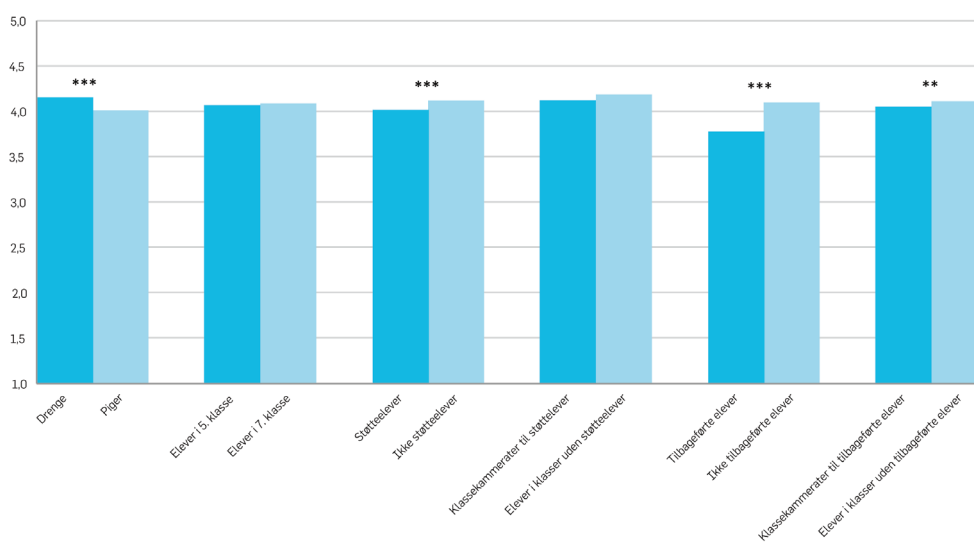

RESULTATER: SPECIFIKKE ELEVGRUPPERS SKOLETRIVSEL

Selvom eleverne generelt mener, at de trives godt i skolen, finder vi imidlertid en række forskelle imellem, hvor godt de enkelte elevgrupper trives. Dette fremgår af følgende to figurer, som viser de specifikke elevgruppers score på indekset for henholdsvis individuel trivsel (figur 2) og kollektiv trivsel (figur 3).

Med hensyn til elevernes *køn* ses det af figur 2, at der er forskel på, hvor godt drenge og pigerne oplever deres individuelle trivsel i skolen. Drengene angiver nemlig en gennemsnitlig score, der med statistisk sikkerhed er højere end pigernes. Samme tendens gør sig gældende for elevernes kollektive trivsel, jf. figur 3, men her er forskellene mellem kønnene ikke statistisk sikre.

Figur 2. De enkelte elevgruppers gennemsnitlige score på indekset for individuel trivsel.

Note: Antal besvarelser: 8.075. * = $p < 0,05$; ** = $p < 0,01$; *** = $p < 0,001$
 Kilde: SFI's spørgeskemaundersøgelse blandt elever i 5. og 7. klasse (Inklusionspanelet).

HVAD ER STØTTE I UNDERVISNINGEN?

Ifølge folkeskoleloven skal børn, der har brug for støtte, og som ikke alene kan understøttes ved brug af undervisningsdifferentiering og holddannelse, tilbydes supplerende undervisning eller anden faglig støtte.

Det er endvidere hensigten med loven, at disse elevers udvikling og læring i videst muligt omfang finder sted i den almindelige undervisning. I Inklusionspanelet har vi derfor spurgt eleverne, om de får ekstra støtte i undervisningen i klassen.

Resultaterne i figur 2, 3, 5 og 6 omfatter både elever, som enten permanent eller engang imellem (fx i enkelte fag) modtager ekstra støtte i undervisningen i klassen. Til gengæld er de elever, som modtager ekstra støtte uden for den almindelige klasseundervisning, ikke med i analyserne.

Hvad angår elevernes *klassetrin* viser analyserne, at der ikke er nogen forskel på, hvor godt eleverne i 5. og 7. klasse trives. Eleverne trives nemlig, ifølge dem selv, lige godt på begge klassetrin – individuelt såvel som kollektivt. Dette resultat kunne tyde på, at elevernes skoletrivsel er stabil over tid og således hverken falder eller stiger, i takt med at eleverne bliver ældre. Hvorvidt dette faktisk er tilfældet på mellemtrinene og i udskolingen, har vi mulighed for senere at teste med data fra Inklusionspanelet, fordi vi med panelet følger de samme elevers skolegang tæt over en 3-årig undersøgelsesperiode.

Ud over elevernes køn og klassetrin har vi også undersøgt, hvordan det ser ud med trivsel blandt de elever, som modtager *støtte* i undervisningen.

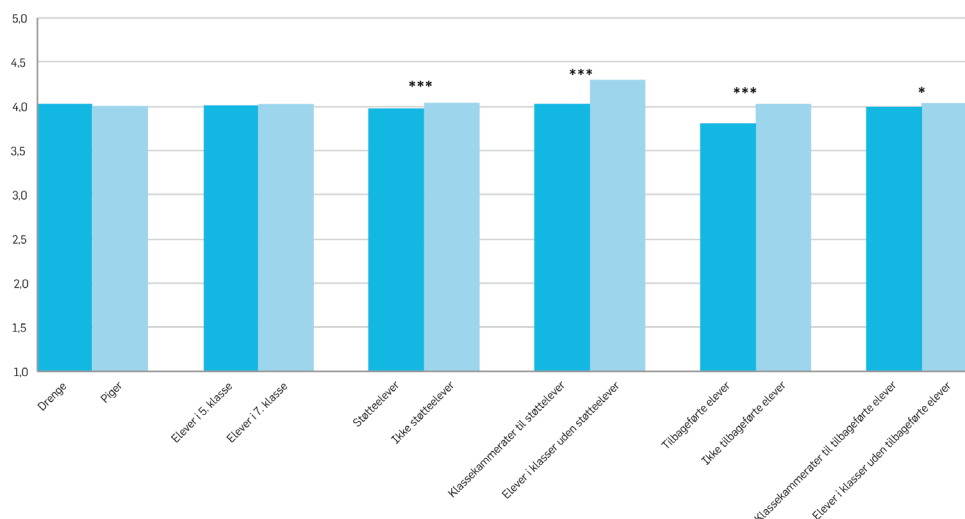
For både den individuelle og kollektive trivsel viser analyserne, at gruppen af elever, som modtager støtte i klasseundervisningen, med statistisk sikkerhed trives dårligere i skolen end de elever, som ikke modtager støtte. En mulig forklaring på resultatet er, at støtteeleverne har nogle vanskeligheder, som andre elever ikke møder i skolen (hvad enten det drejer sig om faglige, sociale eller praktiske vanskelighe-

der). Derfor er det også positivt, at skolerne forsøger at hjælpe denne gruppe af elever med ekstra støtte i undervisningen.

Selvom støtteelevernes skoletrivsel er *relativt* lavere i sammenligning med gruppen af elever, som ikke modtager støtte, er det vigtigt at være opmærksom på, at støtteelevernes score på de to indeks stadig er høj. Ud fra *absolutte* standarder trives støtteeleverne således, ifølge dem selv, ganske godt i skolen.

I forlængelse af undersøgelsen af støtteelevernes trivsel har vi også undersøgt, hvordan *klassekammerater* til støtteelever trives i skolen. Her viser analyserne af den kollektive trivsel, jf. figur 3, at klassekammerater til støtteelever med statistisk sikkerhed angiver en lavere trivsel end elever i klasser, hvor der ikke er nogen støtteelever. Fokuserer vi i stedet på den individuelle trivsel, jf. figur 2, finder vi imidlertid ikke nogen statistisk sikker forskel mellem klassekammerater til støtteelever og elever i klasser uden støtteelever. Det er imidlertid først muligt at give et mere præcist svar på spørgsmålet om, hvorvidt støtteeleverne påvirker klassekammeraternes trivsel, når vi har fulgt eleverne i Inklusionspanelet gennem hele den 3-årige undersøgelsesperiode.

Figur 3. De enkelte elevgruppers gennemsnitlige score på indekset for kollektiv trivsel.

Note: Antal besvarelser: 8.075. * = $p < 0,05$; ** = $p < 0,01$; *** = $p < 0,001$

Kilde: SFI's spørgeskemaundersøgelse blandt elever i 5. og 7. klasse (Inklusionspanelet).

Den næstsidste elevgruppe, vi fokuserer på, er de *tilbageførte elever*.

Som det fremgår af figur 2 og 3, trives de tilbageførte elever med statistisk sikkerhed dårligere end elever, som ikke er tilbageførte fra et specialtilbud. Resultatet gælder både de tilbageførte elevers oplevelse af deres individuelle og kollektive trivsel. Ligesom med hensyn til støtteeleverne er det en mulig forklaring på de tilbageførte elevers lavere grad af trivsel, at de tilbageførte elever har nogle vanskeligheder, som andre elever ikke har. I denne forbindelse er det også vigtigt at være opmærksom på, at vi på baggrund af undersøgelsen ikke kan vide, hvordan elevernes trivsel ville have været, hvis de ikke var blevet ført tilbage til almenundervisningen.

Den sidste elevgruppe, vi har kigget nærmere på, er *klassekammerater* til tilbageførte elever. Her viser analyserne med statistisk sikkerhed, at klassekammeraterne oplever en lidt dårligere individuel og kollektiv trivsel sammenlignet med elever i klasser uden tilbageførte elever, jf. figur 2 og 3. Som det fremgår af figurene, er klassekammeraternes score på de to indeks dog fortsat meget høj. Ved at følge elevernes udvikling over tid bliver det et særligt fokuspunkt for Inklusionspanelet at opnå mere sikker viden om, hvordan det på en række punkter går med de elever, som er blevet tilbageført fra et segregeret tilbud samt – i forlængelse heraf – at undersøge, hvordan det går med de tilbageførte elevers klassekammerater.

OM TILBAGEFØRTE ELEVER

Som led i omstillingen til øget inklusion er det en politisk målsætning, at andelen af elever, der inkluderes i den almindelige undervisning, øges. Målet er konkret, at andelen af elever i den almindelige undervisning i 2015 er forøget fra 94,4 til 96 pct. af det samlede elevtal i folkeskolen.

Målsætningen betyder, at kommunerne i stigende omfang undlader at visitere elever til specialskoler og specialklasser og i stedet etablerer et lokalt tilbud i almenundervisningen.

Derudover betyder målsætningen, at nogle elever tilbageføres fra segregerede undervisningstilbud til tilbud i almenundervisningens regi. Det er denne gruppe af tilbageførte elever, som vi kigger nærmere på dette statusnotat.

HVORDAN GÅR DET MED ELEVERNES FAGLIGE OG SOCIALE DELTAGELSE?

I dette afsnit sætter vi fokus på, hvordan det går med elevernes *deltagelse* i faglige og sociale aktiviteter i og uden for skoletiden. Elevernes faglige og sociale deltagelse kan siges at være et væsentligt pejlemærke for en succesfuld inklusion. Deltagelsesadfærden siger nemlig noget om, i hvilket omfang eleverne helt konkret er en del af udviklende og forpligtende fællesskaber – ikke blot i skolen, men også i andre sociale rum. Dette aspekt af inklusion er desuden indeholdt i flere definitioner af inklusionsbegrebet (se fx Pedersen, 2012: s. 28).

SÅDAN MÅLES FAGLIG OG SOCIAL DELTAGELSE

Parallelt til målingen af elevernes trivsel måler vi elevernes deltagelse ved hjælp af to indeks.

Det første indeks, som afdækker elevernes *faglige* deltagelse, er et samlet mål for elevernes svar på fire spørgsmål om deres deltagelse i henholdsvis klassediskussioner, gruppearbejde og andre former for samarbejde med deres klassekammerater.

Det andet indeks måler elevernes *social* deltagelse i en række *sociale* sammenhænge både i og uden for skoletiden. Indekset er

SPØRGSMÅL TIL MÅLING AF ELEVERNES DELTAGELSE:

Faglig deltagelse:

Når jeg laver gruppearbejde med mine klassekammerater, får jeg:

Jeg rækker fingeren op, når læreren stiller et spørgsmål, og jeg kender svaret?

Når vi diskuterer ting i timerne, deltager jeg?

Når jeg skal samarbejde med mine klassekammerater i skolen:

Social deltagelse:

Er du sammen med de andre fra klassen i frikvartererne?

Er du sammen med dine klassekammerater uden for skoletiden?

Deltager du, når der er sociale arrangementer på skolen? Det kan fx være klasserester eller skovtur med forældre eller andre arrangementer, hvor hele klassen er inviteret.

Svarmuligheder

1: Aldrig lov til at være med; 2: Ikke så tit lov til at være med; 3: Nogle gange lov til at være med; 4: For det meste lov til at være med; 5: Altid lov til at være med

1: Nej, aldrig; 2: Nej, ikke så tit; 3: Nogle gange; 4: Ja, for det meste; 5: Ja, altid

1: Nej, aldrig; 2: Nej, ikke så tit; 3: Nogle gange; 4: Ja, for det meste; 5: Ja, altid

1: Siger jeg aldrig noget; 2: Siger jeg ikke så tit noget; 3: Siger jeg nogle gange noget; 4: Siger jeg for det meste noget; 5: Siger jeg altid noget

1: Nej, aldrig; 2: Nej, ikke så tit; 3: Nogle gange; 4: Ja, for det meste; 5: Ja, altid

1: Nej, aldrig; 2: Nej, ikke så tit; 3: Nogle gange; 4: Ja, for det meste; 5: Ja, altid

1: Nej, jeg deltager ikke i noget; 2: Nej, jeg deltager sjældent; 3: Ja, jeg deltager en gang imellem; 4: Ja, jeg deltager ofte; 5: Ja, jeg deltager altid

sammensat af tre spørgsmål, som omhandler elevernes deltagelse i henholdsvis sociale arrangementer på skolen, hvorvidt de er sammen med andre fra klassen i frikvartererne, samt om de er sammen med klassekammerater uden for skoletiden. De konkrete spørgsmålsformuleringer fremgår af boksen på side 13. De to indeks måler elevernes deltagelse hyppighed på en skala fra "1" (deltager aldrig) til "5" (deltager altid).

RESULTATER: ELEVERNES GENERELLE DELTAGELSE

Den generelle faglige og sociale deltagelse blandt eleverne er vist i figur 4. Af figuren ses det, at eleverne i Inklusionspanelet generelt oplever, at de deltager hyppigt i både faglige og sociale aktiviteter. Ligesom med hensyn til elevernes trivsel (jf. figur 1) har langt størstedelen af eleverne nemlig en gennemsnitlig score på enten 4 eller 5 på de to indeks for deltagelse – i alt 82 pct. af eleverne på indekset for faglige deltagelse og 83 pct. af eleverne på indekset for social deltagelse.

RESULTATER: SPECIFIKKE ELEVGRUPPERS DELTAGELSE

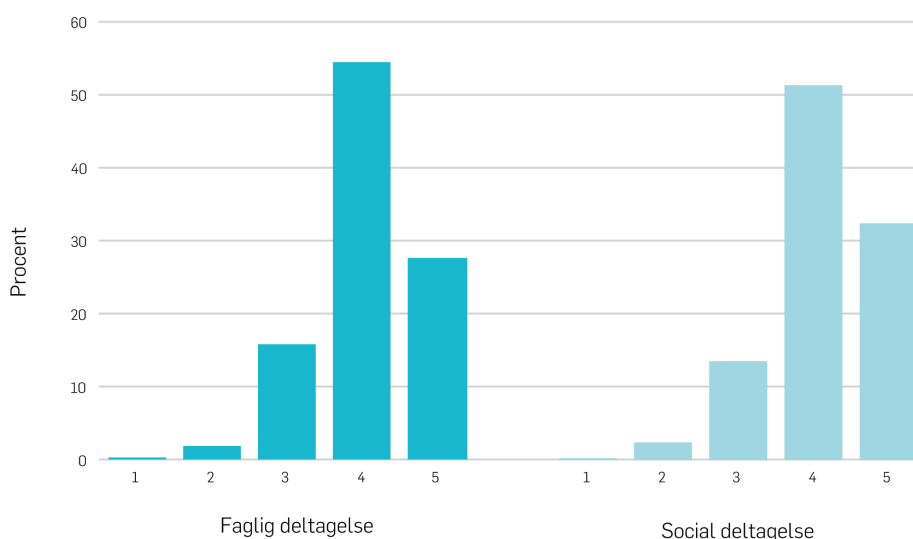
I forlængelse af resultaterne for elevernes generelle deltagelsesadfærd er formålet

med dette afsnit at belyse, i hvilket omfang de enkelte elevgrupper deltager fagligt og socialt.

Hvad angår elevernes *køn*, viser analyserne med statistisk sikkerhed, at drengene hyppigere end pigerne svarer, at de deltager i faglige aktiviteter i skolen, jf. figur 5. I modsætning hertil ses det af figur 6, at der ikke er forskel på drengenes og pigernes egne oplevelser af, hvor hyppigt de deltager i sociale arrangementer. Med en gennemsnitlig score på over 4,1 deltager drengene og pigerne nemlig, ifølge dem selv, lige så ofte i sociale aktiviteter.

Med hensyn til elevernes *klassetrin* ses det af figur 5, at der ikke er forskel på, hvor aktivt eleverne i 5. og 7. klasse deltager rent fagligt. Til gengæld fremgår det af figur 6, at eleverne i 5. klasse med statistisk sikkerhed oplever, at de hyppigere deltager i sociale arrangementer end 7.-klasseseleverne. Senere i Inklusionspanelet – når vi har fulgt de samme elevs udvikling over en årrække – vil forskellene mellem de to klassetrins sociale deltagelse blive undersøgt nærmere. Til den tid kan vi nemlig med større sikkerhed undersøge, om forskellene "blot" var udtryk for et øjebliksbillede, eller om elevernes sociale deltagelse faktisk

Figur 4. Elevernes faglige og sociale deltagelse. Procent.

Note: Antal besvarelser: 8.075.

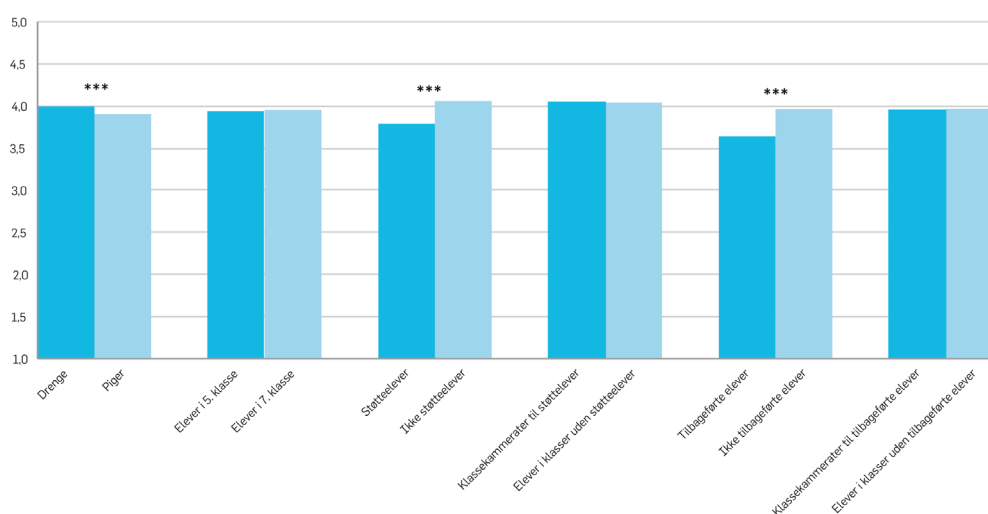
Kilde: SFI's spørgeskemaundersøgelse blandt elever i 5. og 7. klasse (Inklusionspanelet).

falder, i takt med at eleverne bliver ældre. Foruden elevernes køn og klassetrin har vi også undersøgt, hvordan det går med den faglige og sociale deltagelse blandt de elever, som modtager *støtte* i undervisningen. Her viser analyserne, at støtteeleverne med statistisk sikkerhed oplever, at de både

fagligt og socialt deltager sjældnere end elever, som ikke modtager støtte i undervisningen, jf. figur 5 og 6.

For at omstillingen til øget inklusion bliver vellykket, er det imidlertid ikke tilstrækkeligt at sikre, at de inkluderede elever

Figur 5. De enkelte elevgruppers gennemsnitlige score på indekset for faglig deltagelse.

Note: Antal besvarelser: 8.075. * = $p < 0,05$; ** = $p < 0,01$; *** = $p < 0,001$

Kilde: SFI's spørgeskemaundersøgelse blandt elever i 5. og 7. klasse (Inklusionspanelet).

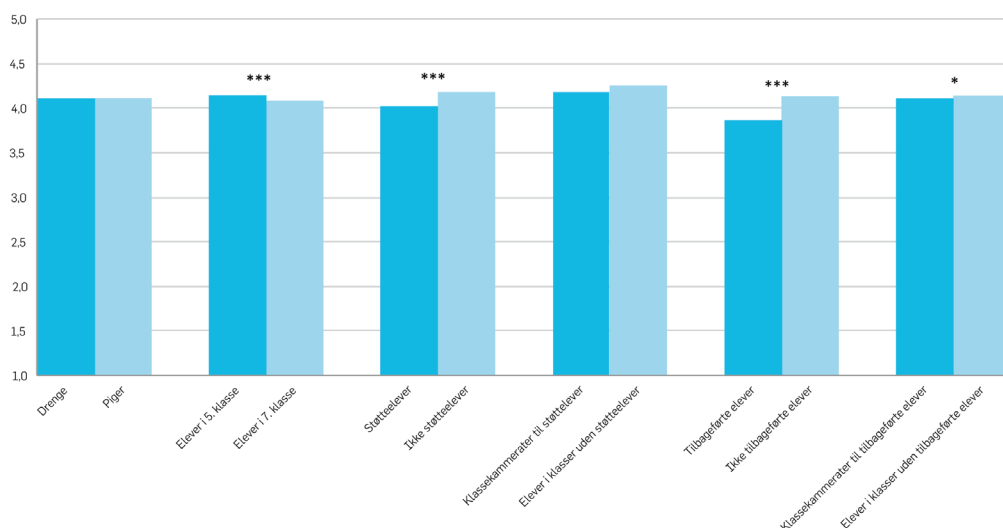

klarer sig godt rent fagligt og socialt i almenundervisningen. Det er nemlig også et væsentligt succeskriterie, at eleverne med særlige behov hverken har en negativ effekt på klassekammeraternes faglige niveau eller deres sociale velfærd i bred forstand, jf. aftalen mellem Regeringen og KL om øget inklusion. Derfor undersøger vi også i Inklusionspanelet, hvordan det går med den faglige og sociale deltagelse blandt *klassekammerater* til elever, som modtager støtte i undervisningen. Her viser analyserne, at klassekammerater til støtteelever med statistisk sikkerhed deltager lige så hyppigt som elever i klasser uden støtteelever. Resultatet gælder både elevernes deltagelse i faglige og sociale aktiviteter, jf. figur 5 og 6. På baggrund af første dataindsamling blandt eleverne i Inklusionspanelet ser det således ikke ud til, at støtteelevernes (lavere) deltagelsesfrekvens har nogen betydning for, hvor ofte deres klassekammerater deltager i både faglige og sociale arrangementer.

Endelig har vi også undersøgt, i hvilket omfang de *tilbageførte* elever deltager i faglige og sociale aktiviteter i og uden for skoletiden. Parallelt til de tilbageførte elevers trivsel viser analyserne, at denne elevgruppe med statistisk sikkerhed både deltager sjældnere rent fagligt og socialt end elever, som ikke er tilbageført.

Afslutningsvist har vi også undersøgt, hvordan det går med deltagelsen blandt de tilbageførte elevers *klassekammerater*. Her viser analyserne, at de tilbageførte elevers klassekammerater hverken deltager hyppigere eller sjældnere i de undersøgte faglige aktiviteter end elever i klasser uden tilbageførte elever, jf. figur 5. Derimod tyder analyserne på, at klassekammerater til tilbageførte elever deltager lidt sjældnere i sociale arrangementer sammenlignet med elever i klasser uden tilbageførte elever, jf. figur 6.

Figur 6. De enkelte elevgruppers gennemsnitlige score på indekset for social deltagelse.

Note: Antal besvarelser: 8.075. * = $p < 0,05$; ** = $p < 0,01$; *** = $p < 0,001$

Kilde: SFI's spørgeskemaundersøgelse blandt elever i 5. og 7. klasse (Inklusionspanelet).

SAMMENFATNING

Resultaterne i dette statusnotat giver et af de første pejlemærker for, hvordan det går med omstillingen til øget inklusion – set med elevernes egne øjne.

Analyserne af de knap 9.000 elever i Inklusionspanelet giver anledning til én overordnet konklusion: Det går generelt godt med elevernes trivsel og deltagelse i skolen. Langt de fleste elever har en klar opfattelse af, at de både individuelt og kollektivt trives rigtigt godt i skolen. Resultatet er helt centralt i forhold til den igangværende omstilling til øget inklusion – dels fordi det høje trivselsniveau vidner om et stærkt fundament for at inkludere flere elever med særlige behov i den almindelige undervisning, dels fordi det er en vigtig politisk målsætning, at elevernes trivsel fastholdes i takt med omstillingen til øget inklusion.

Tilsvarende viser analyserne af elevernes deltagelsesadfærd, at eleverne generelt deltager hyppigt i både faglige og – i særlig grad – sociale aktiviteter. Dette viser, at eleverne er en del af en række udviklende og forpligtende fællesskaber – både på skolen og i andre sociale sammenhænge.

Alt i alt kan elevernes høje grad af trivsel og hyppige deltagelse siges at udgøre et vigtigt skridt på vejen til, at inklusionen af elever med særlige behov i almenundervisningen bliver en succes. Men resultaterne vidner også om, at der er et stykke vej endnu, før målet er nået. Analyserne viser

nemlig, at enkelte af de undersøgte elevgrupper – specielt gruppen af tilbageførte elever og de elever, som modtager støtte i undervisningen – i lidt mindre grad trives og deltager i skolen. Resultaterne er dog hverken udtryk for mistroivsel eller mangel på deltagelse blandt de undersøgte grupper. Dette fremgår af samtlige elevgruppers høje gennemsnitlige score på indeksene for trivsel og deltagelse.

Forskellene mellem grupperne er dog med til at tydeliggøre, at der stadig er udfordringer forbundet med at sikre alle elevers trivsel og deltagelse. Det er ikke nogen selvfølge, at eleverne fungerer både fagligt og socialt, og det kan være nødvendigt at tage udfordringen op med specielle tiltag i klassen for at fastholde og styrke elevernes trivsel og deltagelse.

Resultaterne afføder således den hovedpointe, at både lærere og skoleledere bør være særligt opmærksomme på at sikre elevernes trivsel og deltagelse i de klasser, hvor elever modtager støtte i undervisningen eller er blevet tilbageført fra et segregeret undervisningstilbud.

Med udgangspunkt i resultaterne fra dette statusnotat fortsætter vi i Inklusionspanelet med at følge elevernes skolegang tæt. Formålet hermed er bl.a. at sikre en omfattende viden om inklusion af elever med særlige behov i den almindelige undervisning – set med elevernes egne øjne.

APPENDIKS

Sådan er skolerne i Inklusionspanelet udvalgt:

Udvælgelsen af skolerne i Inklusionspanelet blev baseret på to kriterier. Halvdelen af skolerne skulle udvælges tilfældigt, mens den anden halvdel skulle udvælges blandt kommuner med mange inkluderede elever i den almindelige undervisning. Denne udvælgelse tilgodeser dels behovet for at kunne generalisere resultaterne, dels behovet for at få et vist antal af elever med særlige behov med i panelet. Efter udvælgelsen af skolerne blev det ved lodtrækning besluttet, om skolerne skulle deltage med eleverne i enten 5. eller 7. klassetrin. Enkelte skoler har dog valgt at deltage med eleverne i begge klassetrin.

Dette statusnotat bygger på besvarelser fra i alt 8.075 elever, herunder: 4.067 drenge, 4.008 piger, 4.019 elever i 5. klasse, 4.056 elever i 7. klasse, 2.056 støtteelever, 4.607 klassekammerater til støtteelever, 122 tilbageførte elever og 1.749 klassekammerater til tilbageførte elever.

LITTERATURLISTE

Baviskar, Siddhartha, Camilla Brørup Dyssegård, Niels Egelund, Mette Lausten & Mikkel Lynggaard (2014). *Dokumentationsprojektet: Kommunernes omstilling til øget inklusion pr. marts 2014*. København: Institut for Uddannelse og Pædagogik (DPU), Aarhus Universitet.

Goodman, Robert & Stephen Scott (1999). Comparing the Strengths and Difficulties Questionnaire and the Child Behavior Checklist: Is small beautiful? *Journal of Abnormal Child Psychology*, 27, 17-24.

Pedersen, Erik (2012). *Inklusion – Fra skole til samfund*. Frederiksberg, Frydenlund.

